

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
НОВАБРЬ
6
ЧЕТВЕРГ
№ 220 (4190)

Өртөө 20 коп.

Бистиң чуртувустун улустарының найыралының быжыг баганазы, тайбыңның болгаш социализмнің чөлең-шижи — Совет Социалистик Республикаларның Эвилели делгерезин!

(СЭКП ТК-ның Кыйгырларындан).

СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле бюрозунга болгаш РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелинге

Россияның Совет Федеративтик Социалистик Республикасының областтарының, крайларының болгаш автономнуг республикаларының эр, херэжен колхозчуларына, совхозтарының болгаш СТС-теринин ажилдакчыларына, көдээ ажил-агыйының тускай эртемниглеринге, партия, совет болгаш комсомол ажилдакчыларына, бүгү ажилчы чоннарына

Россия Федерациязының колхозчулары, совхозтарының болгаш СТС-теринин ажилчылары, көдээ ажил-агыйының тускай эртемниглерин, бүгү ажилчы чоннары тараама бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдериңге кайгамчык улуз чедишкенин чедиң алганын Совет Эвилелиниң Коммунистик партиязының Төп Комитети болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели чаагай септик ханымышкыл-биле демдегелештир. Республиканың колхозтары болгаш совхозтары чыл дургузунда өскүс дүжүттү өстүргөн болгаш күрүнеге 1930 миллион пуд тараама, азы планда көрдүнгөндөн 230 миллион пуд хөй, мычангаш өрткөн чылдааннан 553 миллион пуд хөй тараама саткан.

Тараа дээш демисеге Россия Федерациязының чедишкенин кур болгаш куруккан черлерин калбаа-биле шийткөөл азырынче улаанган партияның шүтүмүнүг шынчын база дагын бадтыкан. Кур черлер болза барааның тараама бүдүрерин дыка көвүдериңниң шийтириңиң иретелдериниң бирээзи болган.

Чигир сөөккөзүң бүдүрерин көвүдериң дугайында партияның болгаш чазактың айтышкынарың республиканың колхозтары болгаш совхозтары алдарымы-биле күүсеткен. Ол култураның тарымга шөдериңиң чыгыс чылдың дургузунда 333 муң гектар немей улагаткан, бедик дүжүттү өстүргөн болгаш күрүнеге чигир сөөккөзүң садарының планы чедишкениң күүсеткениң турар. Күрүнеге ниитизи-биле 160 миллион чыгым центнер сөөккөзүң, азы 1957 чылдыңдан ийи катан хөй сөөккөзүң сатар. Бо чылдың дүжүндүн 26,7 миллион пуд, азы өрткөн чылдың бо-ла үезинде турганга болаарга, 6,8 миллион пуд хөй чыгарын бүдүргөн, а 1958 чылдың дүжүндүн ниитизи-биле чурт 85 миллион пуд чыгым, азы бүгү 1957 чылдың дүжүмүндө бүдүрүнгөндөн 2,5 катан хөй чигирин бүдүргөн турар.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары тарымал тооруктуң болгаш өскүр өске-даа култураларың өскүс дүжүттүн аң, ол култураларың үренириниң күрүнеге өрткөн чылдааннан 33 миллион пуд хөйүң саткан. Картофельди, ногааларың, багча култураларың болгаш виноградың белектериниң планнарың республика чедишкениң күүседип турар. 1953 чылдың хамаарышкан үезинге деңгээрге, амгы үеде картофельди 1,4 катан, ногааларың — 1,7 катан, багча култураларың — 2,5 катан, винограды — 1,8 катан хөйүң белеккөөң.

Бо көдээ ажил-агыйың чымында Россия Федерациязының колхозтары болгаш совхозтары кукурузаның тарааның болгаш ногаан массаларының бедик дүжүдүн хөй шөдөрдөн алган. Ол чорук 1957 чылдың бүгү дүжүмүндө сатканга болаарга, кукурузаның тарааның 3,5 катан хөйүң күрүнеге-сатар, кукуруза силосу өрткөн чылдааннан ийи катан хөйүң салыр болгаш кукурузаның сүт-быштагачак баштары дыка хөйүң силосап алыр органы берген. Мал азыланың продуктулары бүдүрерин улам ийи көвүдериңниң болгаш бот-үнесин чигидериниң өрткөк чүтүдө байдалдар республикада тургустунган.

Ниитиниң мал азыланы хөгжүдериң Россия Федерациязы дыка улуз чедишкенин чедиң алган. Эрткен чылдың хамаарышкан үезинге деңгээрге мыйыстыг бола малдың баш саны 1958 чылда 1917 муң баш, оң иштинде инектериниң — 420 муң баш көвүдөн, хаванар 625 муң баш, хойлар болгаш өшүкүр — 1965 муң баш немей көвүдөн. 1953 чылдыңга болаарга күрүнеге сүттү ийи катан, зыты — 1,7 катан, куш чуургаларың — 1,9 болгаш дүктү — 1,5 катан хөйүң саткан.

Көдээ ажил-агыйың шийтириңиң көдөрү дээш демисеге о-он муң комбайнер, лафеттик жаткаларың машинистери, трактористер, чолаачылар, колхозчулар, совхозтарының болгаш СТС-теринин ажилчылары, көдээ ажил-агыйың тускай эртемниглерини күш-ажылы мадырың чорутуң көрткөн болгаш бүгү-ниити хүндүткөдн чедиң алган. Көдээ ажил-агыйың хөй санын тракторларың болгаш ажаан азымышкы машиналарың, немедик белектерин болгаш материалдарын берген үзүтири бүдүрүлгелери колхозтарга болгаш совхозтарга ажаан азымышкы үезинде кайгамчык улуз дуаны көрткөн. Массаларың чогадыгыч эгелешиңин бүгү хемчегер-биле хөгжүтүп, партия организациалары мурнакчы дүжүлганың инектеридиң дээш, көдээ ажил-агыйың бүгү адырларың улам ийи хөгжүдөр дээш, чоңуң өскүс бүдүрүңге онааштыр эшти, сүттү болгаш саржагың бүдүрер талазы-биле АКШ-ты өң чоолау чылдарда чедер сорулганы боттандырар дээш чүтүлдүг демисегеп турар.

Тараама, чигир сөөккөзүң болгаш көдээ ажил-агыйың өске-даа продукттарың бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдериң талазы-биле улуз чедишкениң чедиң алганы-биле холбайтыр Россия Федерациязының эр, херэжен колхозчуларыңа, СТС-теринин болгаш совхозтарының ажилчыларыңа, көдээ ажил-агыйың механизаторларыңа болгаш тускай эртемниглеринге, партия, совет, профсоюз, комсомол ажилдакчыларың Совет Эвилелиниң Коммунистик партиязының Төп Комитети болгаш ССР-нің Министрлер Чөвүлелиниң ийи байыр чедир, колхозчулар, ажилчылар болгаш интеллигенция, көдөңнүң бүгү ажил-ишчилери СЭКП-нің XXI съездинең өлүмүңиң ужураар дээш социалистик чарышты калбартка, чоңга аш-чөккөн болгаш чың үзүлүрге чиг-өткөн алабышканы тургустун дээш, бастың чуртувуска коммунисттик тивилегең дээш бүгү улуздуң демисеге чаз салышкыны кийер дээриңге быжыг бүдүрелни илгерилеп тур.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ, ССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Россия Федерациязының тараажыларының улуз чедишкени

Россия Федерациязының көдээ ажил-агыйың ажил-ишчилери тараама бүдүрер болгаш ону күрүнеге садар талазы-биле алдарыг чедишкенин чедиң алган. Уралдың болгаш Чөөн Сибириниң чамлык районнарыңа кандаашкын болган болза-да, өрткөн чылдарың кайзынганда болаарга, тараама ийи азымышкы оранчок хөй болган.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары 1930 миллион пуд тараама күрүнеге саткан болгаш ол болза пландан 230 миллион пуд хөй болган 1957 чылга болаарга 553 миллион пудка хөй болуп турар. Күрүнеге 1313 миллион пуд кызыл-тас саттылган.

Тараа дээш демисеге Россия Федерациязының чедишкенин кур болгаш куруккан черлерин калбаа-биле шийткөөл алыр дугайында партияның шүтүмүнүң база катан, бадмыккан. Барааның тараама бүдүрерин шийтириңи-биле көвүдериңге кур черлер шийтириңиң чүдөлдөрүн бирээзи болган.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары чигир сөөккөзүң күрүне-

ге садарының планың чедишкениң биле күүседип турар. Чыгыс чылдың иштинде ол култураның тарымга шөү 333 муң гектарга көвүдөн. Бо чылдың дүжүндүн, өрткөн чылдың ол-ла үезинге болаарга, 6,8 миллион пуд чигирин хөй кылдыр ажилдап кылган.

Тарымал тооруктуң, картофельди, ногааларың, багча култураларың өскүс дүжүдү республикада өстүртүп алдынган. Тараама болгаш кукурузаның ногаан массасының бедик дүжүдү улуз шөдөрдөн алдынган. Эрткен чылга болаарга 3,5 катан хөй кукурузаны күрүнеге садар болгаш өрткөн чылга болаарга кукуруза силосу ийи катан хөйүң салыр органы берген. Ортама-биле санаарга, инек бүрүзүңге онааштыр өрткөн чылда 3,5 тонна силосу салынганга узуру 10 тонна силос салдынган. Ниитиниң мал азыланың малдың бедүң чөмүн оранчок хөйүң белеккөөң болгаш концентратыг чөмүрүн дыка хөйүң тускайлап белеккөөң.

(СЭТА).

СЭКП ТК-да, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинде, ВЦСПС-те

Машина тудуунуң, нефть болгаш газ үлетпүрлеринге ажил хүнүн кызырар дугайында

1958 чылдың төвтүзүдө болгаш 1959 чылдың эгелеинде машина тудуунуң, нефть болгаш газ үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринин ажилчыларының болгаш албан-хаакчыларының ажилдары шынчын чеди шак кылдыр кызырар дугайында болгаш оларның ажил төлөвирин чурумчулар дугайында доктаалды СЭКП Төп Комитети, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлели болгаш Профсоюздар Эвилелериниң Бүгү-өвилел Төп Чөвүлели хүдүн алган.

Бүдүрүлгелерин байдалың талазы-биле ону чорудары өрткөк чүтүдө болуп турар бүдүрүлгелерге ажилчы сес шак турда ийи дыштаныр хүнериниң беш хүнде ажилдар немедик тургузарың профсоюздар чөвүлелери-биле болгаш ВЦСПС-биле чөпшө-режин тургаш боттандырып чорудары өрткөн бо доктаалды бугуар улуз ажил-агыйларының чөвүлелеринге, ССРЭ-нің министрстволарыңа болгаш ведомстволарыңа тывыскылаан. Узуңга чок ажилчы бүдүрүлгелерге база ажилдар элчегини үргүлчүлөң кызырар аржагык болуп турар ажилчың ийи чамлык хөвирлеринге доктаалтыңан ажил хүнүңдиң дашкаар ажилдан шынчын дээш ажилчыларга болгаш албан-хаакчыларга немедик дыштанымга хүнерини тывыскылаан турар ажурлуг.

Буду ажил төлөвирин ажилчыларга болгаш албан-хаакчыларга ажил төлөвирин бөдөрлеринге база ажилчыларыңиң өң улуз болгаш өң биче хемчөгөлиңиң аразында ыгалың өвөөдериңге, а ол ишкан ажилдап кызырарың техника талазы-биле үндөзлөттүң норманың болгаш күш-ажыл төлөвириниң экономика талазы-биле ажилчы системаны калбаа-биле инектериди тургаш бүдүрүдө бурдуңга ажил төлөвириниң деңгээрге күш-ажылың бүдүрүлгүңүңиң улам дүргөн хөгжүртүн хандырыңче улаанган шү-

гүмнү ажил төлөвирин чурумчуларга чайгылыш чокка чорударың өрткөк чүтүдө доктаалды демдегелештир турар. Шаңгал системаның ажилчыларың турар артымышкы чүдөлериң чайгылышкын, хөй чылдарда ажилдааны дээш түр үеде артырып каан турган төлөдөлериң совхозтарының, мурнакчы техникамың инектересиниң, нормалаар чорукту чурумчуларың, ажил шынчын чидерини кызырарың, дуулаачкы ажилчыларың санын өвөөдөткөниң, бүдүрүлгени өргөтөп башварың улам ийи болбаарга азыртайгызыңың, чөктерин, участкаларың каттыштырарың болгаш бүдүрүлгелерин чөккө башкарарыңче шилчегеңиң түңилде алдынга ашкы-хөргөңилери камнап алырың күсели-биле чеди шактыг ажил хүнүңге шилчирин болгаш ажил төлөвирин чурумчулар колдуңда боттандырыңан турары өрткөк чүтүдө дөргөн доктаалды демдегелештир турар.

Штат талазы-биле артык чүдөлериң чайлаар болгаш өргөтөп башкарар аппаратты тударың чарыкчыларың өвөөдөр сорулга-биле бүдүрүлгелерин өргөтөп башкарарың тургузуң эде өвөрү доктаалды санадан турар.

Ажил хүнүн кызырарыңче болгаш ажил төлөвириниң чаз системаныңче шилчире продукция бүдүрүлгелериниң, күш-ажылың бүдүрүлгүң өстөрүңиң, бот-үнеси чигидериниң, чаз машиналарың шийткөөл алырың талазы-биле онаалгаларың күселирин болгаш ажил күселирин хандырыңың чүтүдөк чүтүдөк ажил-агый, партия, совет болгаш профсоюз организациаларың улуздуктарың ийи кичээлге СЭКП ТК, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС улаан.

(СЭТА).

Москва областың колхозтары болгаш совхозтары ногаалар садарының күрүне планын хуусаа бетинде күүсеткенер

Москва областың колхозтарының, СТС-теринин болгаш совхозтарының ажил-ишчилери, Совет Эвилелиниң Коммунистик партиязының XXI съездиниң алдары дээш социалистик чарышты улам калбартышкан. Москваның база областың хоорайларының ажилчыларының болгаш албан-хаакчыларының ийи келетип киржилгези-биле ногаа култураларың ажаан азырын чедишкениң-

биле дооскан болгаш ноябрь 2-де, хуусаа бетинде ногаа белектериниң күрүне планын 104,3 хуу кылдыр күүсеткенер.

Күрүнеге 313 муң гектар ногаа аймак саттылган. Москва хоорайга 180 муң тонна ногаалар өстүрткөн, 40 муң тонна ногаалар шыгачтап киржилген болгаш болбаа-бардык кылдыртыңан, мычангаш Москва хоорайга шунтузу-биле 220 муң тонна ногаалар белектеринген. Областың үзүлгүлүг төптөрүнче 75 муң тонна ногаалар өстүрткөн. Күрүнеге ногааларың пландан дашкаар салыр улаачылап турар.

Областың колхозтары лез-дөгүлөттүң үренини күрүнеге садарының планын база күүсеткенер.

(СЭТА).

Белоруссияның Компартиязының 40 чылы

МИНСК, 31. (СЭТА). Бөгүн республиканың солдунары «Белоруссияның Коммунистик партиязының тургустунганының 40 чылдың дугайында» Белоруссияның КП ТК-ның доктаалын парлаан.

1918 чылдың декабрының 30 — 31-де болган РКП(б)-нің сонгу-борын VI область конференциясы бүдүн Белоруссияның КП(б) бирги съездин кылдыр чарлаан болгаш БССР-ны тургузар дугайында төөгүлүг доктаал хүдүн алган, Совет Эвилелиниң Коммунистик партиязының дайынчы отрядтарының бирээзи Белоруссияның Коммунистик партиязы тургустунган дугайың чарлаан деп доктаалды чугаалап турар.

Солдунар бөгүн Белоруссияның Компартиязының 40 чыл өңгөга тевизистерини база парлаан.

Кыргыз ССР-нің уран-чүүл литература ажилдакчыларын орденнер болгаш медальдар-биле шаңнааны

Кыргыз уран-чүүлдү болгаш литератураның хөгжүлгөсине шыгартарың ачы-хавымың болгашы дээш Москва хоорайга болгаш Кыргыз уран-чүүлдү болгаш литератураның декаданы холбайтыр ССРЭ-нің Дээди Советиниң Президиуму Кыргыз ССР-нің уран-чүүлдү болгаш литератураның 321 ажилдакчыларын орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаан.

Ленин орден-биле Кыргыз ССР-нің уран-чүүлдү болгаш ажилдакчы Кыргызтың күрүнеги Ленин орденниң опера болгаш балет театрының кол чурукчузу А. В. Арефьевти, Кыргыз ССР-нің улуздук артизи улуздук акыны О. Болдубаевти, Н. К. Ерүүлук атыг күрүнеги орус шии театрының артизи Кыргыз ССР-нің улуздук артизи В. Ф. Казакөвту, Кыргыз ССР-нің улуздук артизи Кыргызтың күрүнеги шии театрының артизи Б. Бидмеваны, Кыргыз ССР-нің улуздук артизи Кыргызтың күрүнеги Ленин орденниң опера болгаш балет театрының директору болгаш режиссеру А. Куттубаевти, шүтүкчү К. Маликовту, Кыргыз

ССР-нің улуздук артизи Кыргызтың күрүнеги Ленин орденниң опера болгаш балет театрының артизи ыраакчы М. Махмутованы, шүтүкчү Т. Уметалиевти болгаш Кыргыз ССР-нің улуздук артизи Кыргызтың күрүнеги Токтогул Сатылган атыг Күш-ажылы Кыргыз Тук орденниң Фалармонизмының солзи М. Умуралованы шаңнаан.

Күш-ажылы Кыргыз Тугу орден-биле 44, «Хүндүлдүң демээ» орден-биле 86 база «Күш-ажылы шыгарап дээш» деп медаль-биле 182 кижи шаңнаткан.

СЭКП-нің XXI съездинге алдар кылдыр

Күш-ажылчы сорул кирнишени

Совет Эвилелиниң Коммунистик партиязының төөгүлүг XXI съездинге алдар болдурган бүгү улуздуң социалистик чарыштыг кирнишенин, Тыва аэротрест өргөзүлгөсүнүн АТК-ларында чалаачылар бо чылдың он айларында планың чедишкени күүседип, 380 муң ажилчы тонна чүкүттү пландан артыкка өстүрткөн.

Тыва аэротрестинин чалаачылар, ажилчылары дээр көптүгүлери болганар.

Өстүртүлгө планың күүсеткен-даа болза, Кызыл АТК-ым, Чадааның, Кызыл-Макалытың аэротранспорт контролары бо чылдың он айларында четпес ажилдашканар. Кызыл АТК-ында (начальниг эш Макаренко) бир пассажир-километриниң бот-үнеси планда айттылганыңан 1 рубль 12 копейка чедир улагаткан. Нийтиң-биле 19 муң рубльдин орулгазы кийер турган, ол АТК 12200 рубль кырылгалыг болган.

Кызылдың № 2 АТК-зының чалаачылар коллективни октябрьда пландан ажил 15600 тонна чүкүттү өстүрткөн, 160.000 рубльдин орулгазы пландан ажил чедип алган, чүкү өстүртүлгөсүнүн бот-үнеси планда көрдүнгөниңге удур чийгеткен. Бистиң областың аэротрест өргөзүлгөсүнүн хамаарып турар Минусинск АТК-зының чалаачылары он айларда 14298 тонна чүкүттү пландан ажил өстүрткөн болгаш бир тонна-километриниң бот-үнеси 1 рубль 93 копейка чедир чийгеткен.

Тыва аэротрестиниң өздөлдө-биле чөргөштор, чалаачыларың саны өскөн, оларын өөрдөп белеккөөр тускай шөлөккө 1956 чылда ажилдашкан, бо чылдың чүгүлө төс айларында бөзүн 217 ишкени, оларның иштинде 66 тыва чалаачыларын чедип белеккөөң. Октябрьдин социалистик Улуз революциязының 41 чыл өңгөга болгаш партияның XXI съездинге алдар болдурган чарышты бедик көргүзүлгелери чедип алганы дээш Кызылдың № 2 чүкү АТК-зының коллективинге профсоюз обкомунуң болгаш аэротрест өргөзүлгөсүнүн шилчир Кызыл тугу-

Тыва аэротрестиниң өздөлдө-биле чөргөштор, чалаачыларың саны өскөн, оларын өөрдөп белеккөөр тускай шөлөккө 1956 чылда ажилдашкан, бо чылдың чүгүлө төс айларында бөзүн 217 ишкени, оларның иштинде 66 тыва чалаачыларын чедип белеккөөң. Октябрьдин социалистик Улуз революциязының 41 чыл өңгөга болгаш партияның XXI съездинге алдар болдурган чарышты бедик көргүзүлгелери чедип алганы дээш Кызылдың № 2 чүкү АТК-зының коллективинге профсоюз обкомунуң болгаш аэротрест өргөзүлгөсүнүн шилчир Кызыл тугу-

Тыва аэротрестиниң өздөлдө-биле чөргөштор, чалаачыларың саны өскөн, оларын өөрдөп белеккөөр тускай шөлөккө 1956 чылда ажилдашкан, бо чылдың чүгүлө төс айларында бөзүн 217 ишкени, оларның иштинде 66 тыва чалаачыларын чедип белеккөөң. Октябрьдин социалистик Улуз революциязының 41 чыл өңгөга болгаш партияның XXI съездинге алдар болдурган чарышты бедик көргүзүлгелери чедип алганы дээш Кызылдың № 2 чүкү АТК-зының коллективинге профсоюз обкомунуң болгаш аэротрест өргөзүлгөсүнүн шилчир Кызыл тугу-

Кышкы белеккөли дооскан

«Барлык» совхозтуң малчынары кышкы белеккөлдү организациастыг чорудуп турар. Бо ажил өрткөн чылдың база багай өвөс болган. Хурчым ашкан малдың продуктулууда бедик болурун ажилдаштыр практиказы улам-на бүтүрүлүп турар.

«Барлык» совхозтуң малчынары кышкы белеккөлдү организациастыг чорудуп турар. Бо ажил өрткөн чылдың база багай өвөс болган. Хурчым ашкан малдың продуктулууда бедик болурун ажилдаштыр практиказы улам-на бүтүрүлүп турар.

Совхоз күрүнеге хук белеккөзүлгөсүнүн планын 152,7 хуу күүсеткен. Бүдүрүлгө планында көрдүнгөниң багдар хойдан ортумаа-биле 2,6 кг дүктү алып турган, херек кырында 2,7 кг дүктү кыргып алган. Мурнакчы малчынарың чигөөдөн алдырга, Донга Комбу 450 хөвөнү бирээздөн-не 4,2 кг дүктү алган, хөйжү Сүмбүр-өөл база өңгө көргүзүлгелери болган.

Совхоз мал чөми белеккөзүлгөсүнүн планын чогутуу өйүндө күүсеткен. Саар инек бүрүзүңге 16 тонна силос, 10 тонна сизен онаашып турар. Белеккөзүлгөсүнүн силостан 1100 тонна фермалар чанында, а сөөлгү хүнеригү чедир 300 тонна ажил сизенин кыштагаларга өстүрткен.

Ажилың дүжүлгөсүн быжыг-лавышкан, нийтиңиң малды тоду, чымың болгаш менди кыштагалдырыңа белеккөлдөриң амгы үеде кы-

Мойун-биле кады малчынар чуртувурларга чаз 8 бажынарны кыштагаларга немей туткан, а бар бажынарның септелгезин база чоруткан.

З. КУМУГЕТ.

Кызымакбай саанчы

Барыш-Темчик районун «Болшевик» көдээ ажил-агый артелиниң кижигүн Сааг Докпак колхозун саанчымында ам 5 чыл ажил ажилдап турар.

дип ал, инек бүрүзүңүң ажил чаныңа өөргөп алган. Мычангаш ол ам кызымакбай ашыл-ишчи чоруду-биле сүт-бараан ферманың ажилдакчыларың магаддын турар.

Саанчылап кирген баштайгы чылда инектерин ажил чаның биле алып алыр анаа берге турган. Ол ашкан сүт саар талазы-биле дуржулга анаа база турбаан. Саанчы хөй сүт саар мергежил чоруту че-

Саанчы С. Докпак бо көдээ ажил-агый чымында инек бүрүзүңден ортумаа-биле 900 килограмм сүт саап алып хүдөөгө алган, херек кырында 979 килограмм сизен саап алган.

Д. ЧЕЧЕНМАА.

Бистиң Төзөн чуртувустуң найысаалы Москваның Кызыл шөлү.

УЛУГ ОКТАБЬРЬНЫ ЙӨРЭЭП ТУР БИС

„ОКТАБЬРЬНЫҢ 41 ЧЫЛ ОЮ ДЕЛГЕРЕЗИН!“
 деп чурукчу А. Антонченконун чураан плакады.
 Курунениң уран чурулга талазы-биле парлага че-
 ри үндүргөн.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Мээң ынакшылым

Владимир СОСЮРА,
украин шүлүкчү.

- Өөрүшкүнү, дошкун өйүнү хуннеринде
- Чүдү-чүрэм тиккилер сога бээрге,
- Өргүн чону, Ада-чурту, Партия! — деп
- Чүүден артык арым сөстөр дыннап каар мен.
- Ол-ла сөстөр — бедним болгаш ынакшылым,
- Игерей каан Эртегиниң эдептери,
- Ол-ла сөстөр — кандан быжым күжүвүс-тур,
- Лениниң чыдаганым магалым-дыр.
- Хайралым Ада-чуртум!.. Хемлер, шөлдер,
- Хамык чоңга бузуралдан үнер дөзү...
- А бо шунту кезең шагда ынаам-дыр сен,
- Агарыным хоошуг тынып амдааган мен.
- Арт-сым эвес, улуг бажым бедип туру,
- Ажылчы чон үлөсү бүдүп туру,
- Бодараан хун өөрүшкүвүс чырылып тур.
- Мону биске Партияның соруу берди,
- Өөрүшкүнү, дошкун өйүнү хуннеринде
- Чүдү-чүрэм тиккилер сога бээрге,
- Өргүн чону, Ада-чурту, Партия! — деп
- Чүүден артык арым сөстөр дыннап каар мен.

ТУРА - ХАЛЫШКЫН

РАССКАЗ

Чүге тулушкун эгелей бергенки, аааа кырман болур бе деп чүвени Акимка эки бибейи турган. Бичин оол бурунун-не сөткөндү хайыктырып чорур мадырдык чоруктар болгаш жууралдар дугайында бо-даалар ону тулушкунга киржи-ринче албадаккан. Бичаарга Пресе-ныңе бүгү аныктар шушун кур-ган. Акимка ишкеш мыдыг эр ону чыдан калырга кайып болур. Он хамык өөрү шунтуу барып турар болганда... ол база-ла чедер берген. Атымажыныкындан кырман ажылчылар фабриканы экинчиге чыгып келгенер. Хаваа дүгүлчөк болгаш шиттирлик Леонтий Петро-вич үзүктөй араак чүве чугаалаан турган.

— Шиттирлик хун келген, эш-тер! Бир эвес буржуялар тиклей бээр болза, бистиң хосталгаларымыз боштуп чаалап алышкынырымыз шуштуу хей берганмы ол. Шунтууар чөсөлөккөр. Моон сонгар мындыг өтпүг таварылга таварышпайы баар магат чок. Тулушкунче, эш-тер!

Шала улгады берген ажылчылар чүве иштеткен, хаваа дүп каап турганнар, чу болуп турарын эки бибейи турганы-ла ол боор ол. А аныктар шиттирлик хары-лааннар.

— Тулушкунче! Буржуялар со-вези! Буржуялар өдү!

Акимка Розов Леонтий Петро-вичке сөзү дыннап, ону хүндөп чыгып калган, Шиттирлик ки-жи. Калды-даа. Чүве чугаалап турар болганда, дерек жуурун чугаалап турары ол-ла болгай. А кол-ла чү-ве тулуш болур. Акимка бүгү улус-биле каан «Варшавка» сүрдү ирлешкен, ыдыл гвардияга би-жалды алар дээ, күбүс чоруккан. Канды-даа өзү барындаа-ан хамык бижилди алганнар. Чу-даа чок уштадып калган кара бор-гун бажымы соочке аткаар салып

Омар ШИПИН, казах улустуң акымы.

ПАРТИЯ ДУГАЙЫНДА БЫРЫ

Уагү Остябрь шуурган-оуу улус чоңу оттурупкан. «Ашгаан куулар, турунар!» деп, Ада-чуртка диймиттеген. Октар сымлаан ханның чаага «Коммунист» деп сөстү бидим. Хостуг, өндүр, хереленчек Чаа амдырал тургустунган. Байлак шоудат чуртум-биле Партияга баштаткан мен. Амангелди селемезин Ажылчы оол — орус берген, Ленин бисти хостап алган. Ленин биске күштү берген. Ханның чаага бүгү улус Каржы хаанын узуткан каан.

«Коммунист» деп — күштү сөс ол. Хосталгавыс мөнгө болган. Кайда-даа чон ол сөстү Хайралым кезиң дег көөр. Коммунаже Төрөзүн чуртту Чайгылыш чок аппарат бис. Коммунистер деткин-биле Чаартып, чаалап, тудуп тур бис. Кургат хову ногаанчыдып, Кур черге тараа тарып, Руданы дагалардан тып, Уагү заводтар тургускан бис. Аалдар-атты, кезиң-чөлдү Ада партия биске берген. Хайралым Ада-чуртту Кайбак ногаан үнүш шыпкан.

Степан САРЫГ-ООЛ.

О к т я б р ь

- Оранымны даттыг, ханның кинчи-бескент хостаан
- Октябрь ай — Дарлатканга дагылгалы — байырамы ай. Оранымга хоочу болган
- Октябрь ай — Чоңуң эвин — күчү демин быжыгалаан ай, Оранымны олуң, аштыг
- Кижн күжүн чекетелдир сугарган ай. Омак, сооктер көрүшестең
- Октябрь ай — Улустарың найралым тургускан ай. Оранарга коммунизм
- Октябрь ай — Делегейде бүгү чоңга гимн ай.

Амо САГИЯН,
армян чогаалчы.

БИСТИҢ ОРУУВУС

Аас-кежик бединдиге Ажык, делем орук турбаан. Шунту-ла бо: чаның, дүмбей, Шуурган болгаш сүрдү ирлар. Кижн буду бажым көрбөң, Кижн өлчө угал чорбаан Кысааларже, шораннарже Кырдан мурап үнүкөн бис. Кады чоран эштен чарлар Кадыг үлүг келгенде-даа, Мунгаралага дужатпаан бис. Мунчулаан бис, торулбаан бис. Ажык шөлге четкижеге Ажы-шүжүг хей-ле болган. Өөрүшкүвүс, ыңчалаажок, Олуң, аштан күштүг болган. Хосталганың бедни бисин Хоуду чайып, кий деп турган. Хоор чоңга аас-кежиниң Коргуш чокка экелген бис.

Сорулгагыс экинчиге Соксап чокка чедер дээде, Хылды безиң хемни кезир Кырал алгаш эрте бээр бис! Мун-мун чыла эртер орук Мурунууска туруп кээрге. Төре херэ каш-ла борбак Дөртен чыда быжыккан ол. Төгүге дагың база Төрүттүөр чүве болза, Хажык чок бо орууусту, Катап шылап алар ийик бис. Ам-даа орук томмаң болгай, Амдырал хайныктышаан. Октаргайның улуг кезин Октаргай чырыттыңан. Күзелгис бүгүн чагай, Хүндөң чырык, кызыгар чок, Башык Ленин тугу кински, Партиявыс, бисти башта!

Витаутас РУДОКАС,
литва чогаалчы.

Кызыл шеригжиниң чугаазы

(«Литвага Советтер эрге-чагыргазы дээш» деп шүлүглөлдөн)

Аалдар, шөлдер эргий кезип, Ашты-чемни үлөкчү чип, Онуга-чигил орук ойбайн. Омак-сергек чордуус-даа, Одаг кыпкан, чекек дичок, Оруг шыкта дайынчылар. Келер өйже терек күзөл Кедээ куш дег кылгыталаан. — Орус чоңнар эрте туткан... Ону бурган биске шаңнаар. — Бурган диве, күжүр эжим, Бугун бисти кээргээр эвес. — Чыдап өттүр ажыла-ш чок, Шылагырап, тургезең бис.

— Ашка, соокка, човаланга Ажылчы чон кайып чурттаган. Хадми арга, хамык сымдыс Хайла-даа бээр, имиринээр. Эң-не чалым дайынчы оол Эгенкиес, сеткин, сөлгөн: — Чоладуг хунге четпейн чыткаш. Чоңум дээштин өлдүм бизе, Хөөржүткеш, кызыл тукту Хабеннеди шып каар силер. Командир чиге сөгөзөң: «Хосталган чалаан аар дээш, — Чыдап өттүр ажыла-ш чок, Амы-тындан чарым болбас.

Бис үш өңнүк...

Якут чуртка аалдап чорааш, — Бараалы — деп чалап кээрге, Якут кысты, бурят оолдуң Бажыныңа чедер берим.

Бурят оол-даа якутвас, Бурят дыдыг кыс-даа билбес.

Ыңчала-даа олар ийи Ынакшылың каттыштырган. Оолдуң, кыстың кайызыңың-даа Дылың база билбес-даа бол, Олар биле саат чокка Тывалавай чугаалаштым.

Бис үш өңнүк дымлымысты Билбешес-даа болуусса, Октарымың ачымында Орустажып таныштымыс.

Х. БАЙКАРОВ.

Октябрьдан чечектелген литература

Совет Якутияның чогаалчыларының дөрткү съездинге Тываның чогаалчыларының төлөөкчиси болуп киржи аас-кежик менде таварышкан. Ол съездине киржин чораш, якут улустуң чедишканын көөр, чечен чогаалы-биле таныжар аргалыг болган мен.

Мурнунда «решетка чок карабажын» болуп чоран Якутия ам чечектелген социалист республика кылдыр хуулаган. Коммунист партияның лениниң национал политидомияны ачымында Якутияны экономикамын болгаш културазымын шапкын хөгүдөсизинге үндөсөш, якут литература улуг чедишканын чедип алган деп чүвени республиканың чогаалчыларының дөрткү съездин тодоргай көргүсөң.

Съезде хобаштыр якут чогаалчыларының номнарының дегелгези, съезде Н. Моринвоутуң илетведи болгаш съездин кирдикчилериниң савадары якут литератураның чечектелешини херечилеп турар.

Якут литература сөөлүг беш чылдарда, тодоргайларга республиканың чогаалчыларының үшкү съездинден бээр улуг чедишканын чедип алган. Он бээр якут литература агмы үени көргүзүп турар чугуда чогаалдар-биле байыттыган. Н. Якутскийниң (Золотаревтун) «Чер» деп романы Якутия боозок тургузушкунга хобаштырган. Ю. Шамшуринниң «Арга-ыштыг крайда» деп тоожуу Ыракка сонгу чүктүн чоңунуң

социалист тургузушкунга кир-жилтезиниң дугайың чугаалап турар. Ол ишкеш А. Федоровтун «Орукче» деп расказтарының чымдады, Н. Кабышевтин «Ырак-кы Амычада» деп тоожуу, А. Гаврилетин «Хар кырыда херелдер», А. Сыроматникованың «Хосталганың херел» деп чогаалдары нончүкчүларынң сонугурагын хай-ныктырып турар. Бо херөзөң чо-гаалчы А. Сыроматникова ам РСФСР-ниң чогаалчыларының съездинге баар төлөзгө сонугуттурган.

Шугаг чогаалда Эдлийниң, С. Васильевтин, П. Тобуровтун, С. Дандовтун, анык шугагчулар Н. Гоголевтин, М. Ефимовтун болган оон-даа өскелерниң аттары көскү черин залеп турар.

Сивцев-Омолдон Якутия дугайында киноун сценарийин бижээн болган Унастыров-биле кады «Лоо-куут болгаш Ыгуругу» деп опера-ның сөзүн чогааткан. В. Протодьяконов-биле Д. Сивцевтиң «Достуг дегемгерде» болгаш Б. Бабюк, Е. Владков, М. Дагмаров оларын «Тайбының даназы» деп ишлери үнгөн. С. Ефремов бо-гүнгү боозок амдыралының дугайында «Сакнес» деп комедияны база М. Догордуров «Халлашкын» деп шиниң чогаатканы, якут драма-тургыяга чаа чогаалдары нөмкөн-нөр.

Бо көргүсөң каш-ла чижектер бениң якут чогаалчыларының чогаал-дыгың күштериниң «үдөсөң, оларын чогаалдарының кол тема-ы — бөгүгү совет кижилер болуп

турарын херечилеп турар. Якут ли-тературада анык, таланттык күштер улам немецип турар. Оон тодоргай херезин болза беш чыл мурунда совет чогаалчылар ави-лениниң бежигүнери 27 кижн турганындан ам 38 кижн чедир өскөн болур.

Якут совет литератураның үндөсөлөгчиси П. А. Ойуускийниң чогаалдарын чеди томнар кылдыр чыып үндүрерин эгелээн чорук якут литературада улуг үжүр-дү-зөзүгү болушкун болуп турар. Оларын бирги томун республиканың чогаалчыларының съездинге уткуштур үндүргөн. П. А. Ойу-ускийниң чогаалдарының уран че-чен мергезидин болгаш бедик пар-тияниң чоругу якут чогаалчыларга өөредилге болуп келген болгаш бо-луп турар.

А. Пункиевич «Евгений Оне-гин», Н. Чернышевскийниң «Чүңү кылырды?», М. Горькийниң «Аза», М. Шолоховтун «Андарган кур-чер», А. Фадеевтиң «Анык гвар-дия», А. Твардовскийниң «Васи-лий Теркин» чижектиг өскө-даа хей-хей чогаалдарын якут дыда окулдурлар чорук якут литерату-раны улам байлаштыкан.

Октябрьдан хосталган улустуң литературазының чедишканын бистери өртүп турар. Чүге дээр-ге бистиң чуртувустуң улус бургу-туң чедишканы бүтү сөөт улус-туң нини чедишканы болур бол-ган ол дээрге коммунист тургу-зушкунга салышкын болуп турар.

Б. ХВӨҢҮМЕЙ.

Чурукта: (солгай талазындан оң талазынче) хакас шүлүкчү И. Костяков, тыва чогаалчы Б. Хөвө-мей, бурят чогаалчы И. Молоссов, Москваның шүлүкчүсү М. Дьвов, «Литературная газета» солуунуң кор-респондентизин В. Шапошников, якут тоодучу П. Семенов, орус чогаалчы В. Петров, татар чогаалчы Ф. Хусни, Фото В. Тетериниң.

зымын чайыпкыш, улус аразынче чи-де берген. Оон орунуга кара палты-лог ажылчыны үңүп келген.

— Эштер! Тулушкунче бар чор бис! Өлүмүг дайынчек, эштер! Ханын соолду дамызынга чедир... Залга турган улус шуштуу хару-да харылашканнар:

— Тулушкунче! Ура! Буржуя-ларны согулар!

— Эш Ленин бисти тура-халыш-кык кыйгырып турар-дыр! Эш Ленин бисти тылгелеге чедир бээр! Улустуң чугаазын алгы үзе ки-рип турган:

— Тулушкунче! Эш Ленин деле-герезин!

Улус холдөп, алгырып турда, чы-лыл палтылог, ыңчала-ла бөрт чок, бажының дүгү себегере бер-ген кижн сандай кырырга үне хал-дып келген, алгырган:

— Оожум, оожум, эштер! Улустуң шимзини чиде бээрге, уламчалан чугаалаң:

— Камергерск кудумчузунга дай-зынын халлашкыныга удур тул-чур дайынчылар херек. Эштер! Ынар абырнар!

Ажылчылар дүвүрөп үнгөн.

— Камергерск баар-дыр, эштер. Олотийдыг конклерер халдап турар-дыр.

Ажылчылар мөңөгөшүп, боола-рын токтартканы дамыттынылап, кудумчуже үңүп эгеленип. Леон-тий Петровичтин болгаш Преседин кады келген эштерин чыдырып алган Акимка таныызы ажылчыларга каттыжын алган, Камергерскиже чоруккан.

Тверскиде атылмажышкын үзү-күтүшкын чок алпарган.

Генерал-губернаторуң бажыны-мын чанында солдаттар турган.

— Тарай, тарай кылашканыңар эштер. Кудумчу кыдымы-биле бо-лгашкын кылашканыңар. Өлүрүп кал болур оларын—деп, Тверскиже дорт бар чыкканырга солдат са-тылдырган.

Атылмажышкынар көңүс чок алпарган, Кудумчу ортузунда дашка хаккаш, оң сым дээш чаштап тур-

ган. Кожазында доора кудумчуңу азымында болук солдаттар аразында ажылчылар коступ турганнар. Боолар шуштуу Охотный талазымче боолаш турганнар.

— Моон боолап болур бе?—деп, Акимка чанында турган солдаттан айттырган.

— Чүну боолаар сен. Боолаар ки-жи чок шыккаш, Ыа азыг артың-ке кире бер даан—деп, бедик бөрттүг соолдап чоруп ол. Кады баарга чор-дуг болбазыкче. Болгашкын чорур-сен, дуңмам. Боолай берсе, дораан-на чыда каантар сен.

Акимканың чүрээ чымырлып, оор-ганы куду чымырткынып бады баар-ганда бол, ол эрес харылаан:

— Чүл ынаш, чоруулу че.

— Хей ынаш бар чор силер — деп мынд бир-ле кижн чугааланган.

— Ол чү дээрин ол. Тезий-ле бээр болду бис ыйн, — деп солдат хары-лаан.—Чорууду че, дуңмам.

Солдат ланымын эдил алгаш, ханын дургаар манай ынай бол-ган. Акимка ону эдерипкен. Бир, ийи-ла бажының эрте бергенер. Кайда-ла бир черде боо эткен соон-да солдаттын бажынын кырында сөйгө шили бусту берген. Солдат эң халааш, эжик асымыга оура-тыштып алган. Акимка, оштакан-дай ишкеш, ол-ла дораан солдат-тын чанынга кээп оура каанкан. Солдат улуг дэңип ордан.

— Кайлың келгени ол?—деп, Акимка дүвүрөсөп айттырган.

— Кайы боолап турары ол аан?

— Аза оларын билер бе! Бир-ле кырыдан боор ол.

Ийилдиз миң куужактажып алгаш, беш минута хире органнар.

Ыа аразында атылмажышкын соосай берген. Солдат туруп кел-ген, кырыларың харай араак ко-руп тура, ажылчылар турган азыг-же манай-ла каан. Акимка база-ла ынай болган. Оон-моон боо даажы дэңизиниң-ла берген. Мурнууга чор-ван солдат бажы-биле черге кээп дүшкенин Акимка эскерип каан. Ажылчынар турган бажың арты-

ган чаштына бергеш, Акимка ам кээп хан көргүсөн.

— Өлүрүп кааны ол-ла болгай. Үдөсү тыртып чүге ынаар манай бергени ол дээр сен — деп, азыга турган солдаттар хамирегенер.

Атылмажышкын оожургай берген соонда Акимка тротуарга ынай-бээр кылаштып тура, булуң артындан Охотныйже харай берген. Кай-да-даа чу-даа чок болган. Херезин булуң артыне бир кижн каран дээш, Акимка ланымын шылаай туткып, боолдуган.

Солдаттар азыга бэлдүрүп кел-генер.

— Чүну боолап турдун?

— Ында конк-ле ишкеш-тыр...

— Көрдүң бе, аяң кылаштып чо-ранан кижн боолап кадым.

Азыг артындан куу шинедип кижн кестүп келгеш боолаптарга, сол-даттарың бажының кырында хана-га дегген.

— Кандыг кончуг чүве дээр сен, авакым—деп, Акимка кайгап чу-гаалаан. Ону, Акимка Розовту, кон-клерер боолап турарыңа Акимка өөрүп турган. Ол дугайында бүгү назын иштине чугаалап чорбас чү-ве бе! Акимка дайынчы каргавы-шан, далаштыг боолап эгелээң.

Херезин Охотный булуңундан чук шанызын үне манай келген. Оон кырында орган куу, конк-лер-дирг солдаттар ланычыларын ун-баш чок тууду алган чораваныр.

Акимка-биле кады турган ажил-чылар, солдаттар бэлдүрүп ал-ган, шылап-шылап автомобильче далашканыр. Машина тура дү-шкөн. Оң кырында кижилери дөй-дүр-ла үнгөн. Акимка хей-элт кире берген боолап-ла чыткан. Өлгөн конклерерниң тротуар кырыга кан-наар кээп дүжүп турганын Акимка көргөн. Беш минута хире болгонда машиналыг келген кижилериниң ча-гызы-даа дриг артыан.

Кара салдыг солдат кылаштып келгеш:

— Шавар халлашкын эгелээр. Билестикенер, эштер—дээң.

«Шавар халлашкын, шавар хал-лашкын» деп Акимка иштинде

ооруп катаптап турган.

— Бистиң өөрүсү бузузеп эгелей берген. Атылмажышкын эгелээрге бис...

Солдат дооспайың чорда-ла изиг атылмажышкын эгелээң. «Мүүң соомдун дээш солдат Охотныйже углай манай-ла каан. Акимка «Ура-ва» деп кымырыкканы, оон соон-дан халып-ла каан. Ыңчала-даа оларын мурунда кым-даа чок бол-ган.

Ажылчынар, солдаттар чыгып алган таваар чугаалашкан турган-нар.

— Юнкерлер чоруп ор—деп, бир-ле оол алгыра каанкан. Оон-моон боолап даажы дэңизип, хамык улус турар берген. Юнкерлер чыскаалып алган манайың ор-ла ажылчы-нарымы, солдаттарың талазымче боолап чораваныр.

— Оларын согулар, боолаңар!—дээң бир-ле солдаттың үнү дыннал-ган.

Ында-мында боо даажы чыккы-нып-ла турган. Бир-ле кижн кымы-рак алгырган. Бирээзи карганган. Юнкерлер кээп дүжүл-ле турган-нар... бирээ, ийи, үш... Оларын чыскаалы үрелген. Юнкерлер карак корген чүкче дэңизикенер!

— Ур-ва, оларын согулар! «Наци-ональ» гостиницын талазында ажылчылар, солдаттар манай ор-ла боолап чораваныр. Кыршалар кырында бениң конклертер артыан.

— А-а-а—дээң өөрүшкүдүгү үн динчаланган.—Бис тылгелээң!

Ланымын бажымың кырыга көдүргүш. Акимка турган-ла шаа-би-ле алгырып-ла эгелээң:

— Ура! Бис тылгез. Бис тылгез див-и-ей!

«Улут Ленинниң номнадынга хей-элт кирил, быжыккан чө тура-ка-лышкың, Октябрың уттундурбас хүнеринде тылгез, оон соонда контрреволюционерин, интервен-терин, фашистерин тылгез. Оң орунуга канды-даа дайын тавар-жып келсе ол кажан-даа тылгез үнер.

А. ЯКОВЛЕВ.

МАЛ АЖЫЛЫН ЧУГУЛАЛАП КӨӨР

(Барын-Хемчиктин коммунисттеринин район конференциясындан)

Човкта чаа Барын-Хемчик районун XIV партия конференциясы өткөн. Конференцияга район секретары эш Пахомов СЭКП райкомунун чоруткан ажылынын дугайында илеткел кылган, ажылагый культура тургузушкунуну талазы-биле районун ажыл-ишчилеринин чедишкендерин тодаргай айткан.

Малдын баш санын өстүрер, оң продукттууну бедир талазы-биле районун малчылары, саанычылары чамдык эки түнделерин чедиш алган. Районун колхозтары аар инек бурдууден 9 айлар тургузуда ортума-биле 999 кг сүтү саган, сүт бүдүреринин чыл планында 344 кг сүтү ажыр сагганар. Мурнаачы саанычылар Дежбей инек бурдууден ортума-биле 1549 кг, Сырткы—1505 кг, Чечекмаа—1863 кг, Бүрүчмаа—1342 кг сүтү саган.

Бо чедишкендеринин түнделеринде сүт саадынын денелерин бедирткен дээр районга СЭКП обкомунун болган облүкөмунун районнар аразында шилчилер кылды туугу тыйыскаан. Сүт саадынын денелерин бедирткен дээр колхозтар аразында «Кызыл тарачын» колхоз чаалап алган.

Дүк кыргыдамын талазы-биле «Комсомол 30 чымы» болган «Болшевик» колхозтар аразы бедир көргүзүлгөн болган. «Барлык» советтүн калдарыны Кому нарм дүктү ирт бурдуудан 4,2 кг дүктү, «Кызыл тарачын» колхозтун калдарыны Маргыс-оол чурт иртеринин тус бурдуудан 2,6 кг дүктү кырган алганар. Хойну усаалын экижерден талазы-биле районун колхозтары болган совхоз чамдык ажыдаары чорудуп, 14000 хойну тарып боозаткан, бо чугула ажылап планын 102 хуу, база мал чекерин—сиген бедирткендин болган саялынын планынын додур

күсеткенер. Индык болга-даа районун мал ажылында ам-даа улап четистер барын илеткелчи болган конференцияга саяал берген делегаттар берген турганар. «Кызыл тарачын», «Кызыл тук» колхозтарын удуруткучлары мал ажылынын продукттууну бедирткенге кичөөнгейин кошканындан, ол колхозтар хойдан кыргын азыр дүктү өрткөн чылдык денелерин күдүктүгөн. Районун колхозтарын сүт-баран фермаларында чагыс-даа механистезма калжа чок. Бо чымын 14 муң баш малга калжа тулар планын чүгө чартым күсеттинген.

— Мал ажылында улап четистеринин колдуг чыдагыны—жалчынар ортуунда партия-колхозтиктик ажылды кошкел тургустуганамды. Бо чугула ажылы районун чамдык удуруткучлары боттары бешин чугулаап көрбей келген. Чайын эш Кулев Ахтыл малчыларына барган, чагыс лекция, беседа-даа кылбайн, он шаа хонган дедир эрпек—деп, эш Эмер-Сарыг шүгүмчүдөн.

Мал ажылыга СЭКП райкомунун бюрозу, оң секретары эш Пахомов болган кичөөнгей салын, партия организацилаларын секретарларында, колхоз баштаар чедеринде бедирткен сугартаарында чамдык колхозтарын келип бедирткен сгенеринин калжаалаттыкына, оларын камгалаанын багыт тургустууна конференцияга илерөөн.

— Колхозтун мал кыштагаларын тудуруткучлар дөрт азелдерин тургускан болуусу-даа, хой күштү үндүрүн турган, бедирткен алган сарактарыны чамдыктын амдык калжаалаттыкына, оларын камгалаанын багыт тургустууна конференцияга илерөөн.

Бо шыкш четистер чүгө «Болшевик» колхозта эвес, а харын өске колхозтарда база барын демделээн, саракта сгенерин додур

раан калжааларын, кыштагаларга, фермаларга оларын сөөртүн чедер ажылды күштедиреринин чугулаын конференциянын киржикчилери айтын турганар.

Нитинин малын ажыдаар, яны-бүрү аарыларга удур оон камгалалы ирәкта-да четес тургустуунан чүгө өрткөн 9 айларын тургузуда 4000 ажыр баш мал чидирте таварышкан болган нити төрүт малды 20 хуу иреси кызыраан чоруткун түнелеринде районун колхозтары бүтү чүтүн малларын баш санын өстүреринин планын күсетпөөнер.

— Малдын усаалын экижерден талазы-биле азыр чугула бо чымын багыт чоруттуган эвес. Хойну тарып боозадыганын чымын-на чорудуп тургузуусу-даа оон алынган хураганнармын үзүн, ангы калжата тургустууны көргөнүстен дүк кыргыдамын чык бурдуу чамдык денелерди богу турар—деп эш Тамкын-оол айткан.

Конференцияга 20 кижи боттарынын саналарын берип, районун колхозтарын, бүдүргүлөрүн, албан, организацилаларын чедеринин ажылында бар четистерин шыгыны шүгүмчүлөөн. СЭКП обкомунун төлөөзи эш А. Чибба конференцияга база чүве чугаалаан.

Районун ажыл-агый, культура тургузушкунда илереттинген четистерин човкку үеде чайлап, илангыч мал ажылында удуруткуч түнелерин-биле экижерден улаанган делегерин доктаалды конференция хүлөп алган.

Конференциядан сонгуттурган райкомуну пленуму эш М. Пахомовтун дилөөн барымдалаан. СЭКП райкомунун бирги секретары хүдөөлөндө оңу хостаан. Райкомунун бирги секретары эш Айдыноолду, секретарына эштер Тамкынчик, Доржу оларын пленум сонгаан.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Областын культура эргелеринин типографиясынын мергежилди дептерлекчи Антонина Дмитриевна Малычева булурган онаалаган ай санында ажыр күссөдип, дептерлээринин эи нарын ажылдарына күссөдип турар. Чурукта: «Араттын сөзү» деп номун парлап каанын А. Д. Малычеванын хынал олурары. Фото В. Лутковтун.

МАЛДЫ ҮЛЕГЕРЛИГ КЫШТАГЛАДЫР

Кыштаглаашкынга белеткел эки

Чаа-Хөл районун Ленин аттыг колхозу бо чымын чайлаашкын үеинде малды 2—3 катан чаа оларлар согул калдарынын түнелеринде малды денелерин эки болган. Алаа оозураган, колхоз баштаар чери малды хур кыштагаларына белеткел ажалдарын улам хынамчалыг чорудуп турар.

Колхоз бо чымын 2500 тонна сгенерин орвунга 2696 тонна бедирткен, 1890 тонна селос салыр турган, 1840 тонна селосу салып, 883 тонна тарва саанын болуп сарактаан.

Колхозчу малчынар боттарына хамарышкан кыштагаларын калжааларын сентен, көржөчкөн кыштарын аптааш, оң аздакта төгөр кургаг өдөкти четчири-биле болуп оозалаан.

Мал кыштагаларынын белеткелге малчынар Седип, Ар-

таа, Кудер, Шахтар-оол болган К. Доржаа олар илелейгип киржин, боттарынын күжү-биле 12—12 тонна сгенерин кыштагаларын чамдык келип алган. Ол шыкш сүт-баран ферманын малчынары мал чеди бедирткөөн болган калжалар сентелеринге мурнаачы кыргыч.

Колхоз бо чымын инектерин 7, хойну 21 база чымын 2 кезек черерге кыштагалар деп планын болган ол кыштагалары малчыларга бижыткан.

СЭКП-нин өзөгч чок XXI съездинге болган Октябрьдин социалистиг Улуг революциянын 41 чыл өвнга чедишкенниг учуражур дээр колхозта мал кыштагаларынын белеткелге улам күштедирин турар.

С. СОТНАМ.

Районун бир колхозунда

БАЙ-ДАГ. (Телефон-биле). Эрон районда «Чаа орук» колхоз бо чымын шөр малга 10 калжа тулар планын турган, а дерек кырында бирөөнине-ле 500 хой кирер 12 калжаалары кылган. Ол шыкш 100 инексе бир калжа кылар турган, бирөөнине-ле 75 инек кирер 2 чаа калжаалары куткан.

Кымы мал калжааларын талазы-биле колхоз бедирткен дооскан. Нитинин-биле 76 кыштагаларга өрткө калжалар бүрүн сентеттинген болган шитин арылган белеткел.

Мал чеди бедирткөөн мал ажыр күссөдиптген, дерек кырында 7873 тонна сген болган 1178 тонна селос бедирткөнгөн. Кыштагаларда 4612 тонна сгенин човккулаан сөөрткен.

Аныяк чылгычы

Танды районун «Совет Россия» колхозунун чылгычыны, комсомолчу С. Доржу 6 чыл тургузуда чылгычын менди ажал келген. Оон калдарып турар чылгычын ам 470 ажыр баш.

Шоолунун, Калбак-Хадындын оң оларларына ол чылгычын организацист олардын, чыл бурдуу хур кыш ажырып келген. Аныяк чылгычы 1957 чылда төрөөн 101 беледин 101 калуварны, бо чымын 110 бенин мыча санын кылууну менди алган.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

Колхозтарда тудугже кичөөнгейни кошкандып болбас

Амгы үеде Тыва областын араг ажал-агылларын 97,8 хуузу экономика талазы-биле совхоз чокка бижытып турар өлөө ажыл-агый артылыныг эки-тура-биле катышканар.

Сөөлү 5 чыл иштинде нитинин майыстыг бода малынын баш саны 64,2 хуу, оон иштинде инектер 2 катан, хойлар болган өшкүлөр 2,3 катан, хазынар 2,3 катан көвүдү болган ол-ла үенин иштинде човккула шөү база ийи катан өскөн.

Оон түнелеринде 1958 чылда 1953 чыл-биле денелерге көдө ажыл-агый продукциянын бүдүрери: тарва 2,4 катан, эт—2,2 катан, дүк—2,4 катан көвүдөн, областын колхозтары болган совхозтары бо чымын октябрьнын 20-ге чедир 1957 чыл-биле денелерге барык-ла үш катан хой тарааны, а 1955 чыл-биле денелерге эшти 66 хуу, дүктү 2 катан, сүтү 40 хуу хойну күрүгө саткан болган дужаалан.

Иянти болган баранын продукциянын өздөндөн болза колхозтарын акша болган натуралдык оруджаларын түгүктөл чок көвүдөшкөндөн болуп турар. Сөөлү 5 чыл иштинде баранын продукцияны сайгарынында көдө ажыл-агый артылыныг алган акша оруджалары 3 катан, а хуваншас фондулары 9 миллион рубльге чедир өскөн. Күш-хүннеринин үенин чыл келген тулу-на өүпү база көдөнү ажыл-ишчилеринин материалдыг болган культуруг денелер дудуп турар.

Кызылга тургускан делгелге

Кызыл хоорайнын херөөженери човкта чаа төрөөн хоорайыга болуп эрткен Тыванын бүгү херөөженеринин човккула хураалыга тураскаалар, боттарынын холу-биле кылганы уран-шевер кылгаларын ук хураалдык бүдүрүлдө-ле өскөн делгепкенер. Совет, партия школазы, күрүгөнүн айыма чок чорунун комитеди, облостребовозтун болган облүкөмунун шитки деректер эргелеринин дээр өске-даа коллективтерин херөөженер човккула делгелге илелпейлгип кирешкен.

Хураалдын төлөөлери болган аалчылары делгелген булуңуларын хол кылгаларын аны-бүрү кевирлерин күлүл ханышкынын көргөнөр. Илангы совет, партияны булуңузда делгелтинген кылгыч-

школазын булуңу өң-базын төрөгү улазыннардын сиклип дээр чыгуу-бүрү чекетер, дигит амтынар болган бойдустун онзагай илелерин илелткен чуруктар-биле долдуган. Хамкытын мурнунда ук булуңун В. Решетникова-нын сиклип дээр аараан ваада чечек болган ушкан күш адерти эрпек бар чыдар итты дигит чүве дег кылдыр дээр аараан уластуң хайгааралын хаара тыртан турган.

Күрүгөнүн айымы чок чорунун коллективинин херөөженеринин кылгычлары нургулайм-ла аргып кылган. Терехина, Дульшикова оларын арганы саафеткарлар фабриканын кылгычларын бичин-даа ылгашас нарын болган.

Облостребовозтун херөөженери көргөнөр. Илангы совет, партияны булуңузда делгелтинген кылгыч-

ларын шынардыг чарагынга көрүктүлөр орта келген шынарларын турган. Назарова, Дресвянникова оларын тус-бүрү өң-базын хилип улазыннардын тускай ийи-биле көвөрлар кылганы чүгө көрүктүлөрүн кайгаткан эвес, делгелген хури комиссиянындан бирги чөргөнгө бедир үнелерин алган.

Ук делгелгенде индык байдалдыг эки ажылдарын чыккан бижир болза кончуг хей. Делгелгенде көрүктүлөр боттарынын онзаалар көргөн чүдөөрүн оң делгелген делгелтерге бижип, индык нарын, шевер ажылдарын човккулачыларынга жон сонгаар-даа улап чедишкенин күлөөн байырыг сөөтөрүн бижиткөөнер.

С. МОНГУШ.

Автопарктын кышка уткуштур белеткээр

Совет Эвилелинин Коммунист партиянын өзөгч чок төөгүдүг XXI съездинге күш-ажылды чедишкендеринг учуражур дээр боттарынын аразыга социалист чарытын калбартышкан, Тыва автотрест эргелеринин шүгүмүндө АТК-ларын човккулаачылар боттук көрүктүлөрүн чеди алганар. Областын човккулаачылар дүктү ажал алмышкыныга база тарва дээр денелерге боттарынын салмышкынын кыргышкан, бо чымын үшкү кварталында 252100 тонна чүккү пландан ажыр сөөрткен.

Чүккү сөөрткөөнүн чыл планын хуусаа бетинде чүгө долдур эвес, харын ажыр күссөдип, автопарктын, бедир бүдүрүчүдүг ажылаар, кылар болган чаар материалдарын камгалаанын чеди алдыр талазы-биле харысалган болган тодаргай сорулгаар човккулаачыларын мурнунда туруп турар. Бо сорулгааларын чедишкенниг шиттирээр хамкытын мурнунда автожыл-агылларын кылжа дээр хынамчалыг белеткелгенден дээр хамаржыр.

Индык турбуже, чамдык автотранспорт конторалары боттарынын автопарктын болган гаражтарын кылжы байдалдарга чедишкенниг ажалдар кылдыр бедирткөөн чегеде улаган хемчелерин дыка четес чорудуп турар. Кызылдын автотранспорт конторанын малчынары эш Макаренко, Кызыл-Мажалык АТК-нын начальниги эш Дворков олар гаражтар сентелерин арга чедир барык эселөөн, а човккулаачыларын, сасарларын, токарларын чуртталга бажынаарын сентээр, кылжа удур бедирткөөн дугайында шовккула сагыш салбайн келгенер.

Автотранспорт бүдүргүлөрүн кылжа уткуштур хынамчалыг бедирткөөн дугайында айтырганы чамдык АТК-ларын партия болган профкомдөл организацилаларын сонгутуруп көрбей келгенни денелер херек. Чижээ, Кызыл-Мажалык АТК-ында партия аге организацилаларын секретары турган эш Биче-оол отчет-сонгудалыг партия хураалында човкта чаа минача деп делгелген: «Кылжа уткуш-

тур белеткел дугайында айтырганы партиязын сонгутуруп көрбөөн. Чүгө дээр, бо айтыргы план күтөөнделерге боларгы ийиги—черегин-дир. Эш Биче-оолду бо табылгычар-биле човккулаачыларын калдыг-даа барымдалы чок. Кышкы айларда пазы күссөдө АТК-ларын кылжа удур амдыгаштан хынамчалыг белеткелгенден дээр хамаржыр дээрин уттуп болбас учуруткун бис.

Кылжа кошкел белеткелдиг учуражур, оон түнелеринде боттарынын чүккү сөөртүр планынын делгелер, илангы январь айларда чедир күссөдөп чоруктар Кызыл-Мажалык болган Кызыл АТК-ларын өрткөн чылдарга турган денелер херек. Чамдык АТК-ларын удуруткучлары гаражтар, чуртталга бажынаарын сентээр, илангы өрткөн акаша-хөргөнүн азовшти берген дээр хөвөнү илелпейлгип турган. Шак индык хөвөнде калдыг-даа үнелер чок, чүгө дээр ажыл-агыйгы өң-биле ажылап турган, сентелерин чедишкенниг чорударына четчир хемчелдиг хөргөнлөр болган шитки аржалар автожыл-агылларда бар.

Маңаа чижээ кылдыр Чадаанын автотранспорт конторанын колхозтарын айтты болур. Ол колхозтарын сентелерин 20 муң рубльди чарымдар турган, шөф ажылын организацилаларын, чүгө 8 муң рубльди чарымдар, гаражтын кыштын база өске-даа сентелге, чаартылганын кылган алган.

Кыштын соогу эгелерге чедир ам санын хонуктар арткан. Илангы, автожыл-агылларын, оларын автопарктын кылжа удур бедирткөөн эң кылжа хуусаа-да хынамчалыг кылдыр доозарын өржөкчү чугула. Бүгү автопарктын кылжа уткуштур кылжа хуусаа-да үлегерлиг бедирткөөн, сөөрткөгү планынын чедишкенниг күссөдөр—партияны төөгүдүг XXI съездинге транспортчуларын күш-ажылдык беаза болур.

К. ТУГАРЖЫК,

автотрест эргелеринин начальнигинин ораалакчыны.

Номчукчуларын бижип турары

Танды районун «Тилелгэ» колхозунун колхозчулары болган механизаторлары тарва аванын эл эгелен. Колхоз баштаар чери колхозчуларга 157,9 тонна тарвааны аваныга бээрин шиттирелен. Колхозчулар П. Бозуубов, О. Содун-оол, А. Назак, М. Чоморыкпан 1—2 тонна ажыг, О. Базуу, О. Сүдөр-оол, К. Сөрөн олар 799—1310 кг кылжы-тасуу алган.

А. САТ.

Човн-Хемчик районун Бэйн-Тала нөдө Советте Ондар Мазан-оол 10 чыл ажыг почтачылап илелген. Амалын чонун чагыдыгаларын, чагаларын эзелеринге өй-шаанда чедирип турар.

К. МОНГУШ.

Каа-Хем районун инвалид бажыныг амалын, албан-аажычылар болган ында даштангы турар улус бо чымын 33 тонна сгенин, 20 тонна кек суланы мал чеминге болган оттулар 600 кубометр ыштык бедирткен. Бо ажылга М. Сонсал, К. Севанчик, И. Долгар олар илелпейлгип кирешкенер.

М. ТЮЛЮШ.

Колхозтарда тудугже кичөөнгейни кошкандып болбас

Колхозтарын экономиказын чамдык чок өскөнүг болган колхозчуларын кылгычтары амдырал байдалын өлөөнүнүг көргүдү бооза сөөлүг чөк чыл иштинде областын колхозчулар чурттаар чагыс аай хевиринг 13 муң хире бажынар туттуганы болган ажылаага киреттинген болур. Амгы үеде кешкен артыларын сууржун байдалга шилчелерин колдуунда доордуган. Ол үенин иштинде 70,5 муң баш мал кирер мал калжааларын, хой-хей культураны амдырал болган бүдүрүлдө тудулары туттуган.

Тодаргаларга, электри чырымын бедир ханынган чам-чаа колхозчу сууртар бисте көп келген. Областын көдө ажыл-агый артылынын 88 хуузу электржигиткен болган 98 хуузу радиокуттуган.

Электри чүгө кешкен чораян артыларын амдыралыч эвес, харын көдө ажыл-агыйда хой күшүнөр хой-хей чорудугаларын механизацилар-биле калы аар күш-ажылды согуушкан, бүдүрүлдө чорудугаларынча база кирген.

Областын колхозтарыга күрүгөн көргүзүп турар улап дуулаачыны сөөлүг 5 чыл иштинде областын колхозтары болган колхозчулары 30 миллион амгы рубль түндүг дедир агитинмес болган узун хуусаалыг чамдыктын, 450 муң кубометр халас тудуг майын болган 20,7 миллион рубльди үндүргү чигелдерин алганнандан база ажыкч чондарын амдырал байдалын экижерден болган культуруг денелер бедиринин дугайында төрөөн Коммунист пар-

Колхозтарда тудугже кичөөнгейни кошкандып болбас

чуртталга бажынаарын тудуушкуну оза багыт чоруп турар. Инда чуртталга бажынаарын тудуушкунун күссөдөп барык үндүлген болган чүгө 21—36 хуу боозуп турар. Оон учурунда четес эвес межа-биле аларга 1700 ажыг өг-бүлелер, оон иштинде Барын-Хемчик—800, Бай-Тайга—300, Каа-Хемде—150 ажыг өг-бүлелер өлөрдө чурттап турарлар.

Колхозтарын экономиказын бижыкканын, көдөнүг ажыл-ишчилеринин чагал чорунуну белеткелге чүгө хой санын улап чыдап, чымын школар, өмөлгөлөр, клубтар, эки шынардыг мал калжаалар болган бүдүрүлдө тудулары бүтүн үнгенден көрүп болур.

Ол тудуларын тудуушкуну улап четистер барын база айткыс чорутур. Танды, Каа-Хем болган өске-даа чамдык райондарда тудуг планынын күссөдөп үскенин түнелеринде амгы үеде 100 муң ажыг мал, оон иштинде Улуг-Хемде—24 муң, Биң-Хемде—26 муң, Барын-Хемчикте—12 муң, Каа-Хемде—5,5 муң баш мал калжаалыг хандыртканы болган оларын кымын кыштар чери чок болуп турар.

Колхозтарда тудуг талазы-биле тургустунган байдал болза районнардын болган колхозтарын чамдык удуруткучлары конкун артыларын сууржун амдыралыч шилчилер колдуунда доордуган, илангы чамдык тудуг дугайында сагыш салган херөө чок деп сандан, ажыла чамдык бар чүдөөрүн арттыр үнелер турарын түнелди болур. Ол канча-даа шын эвес, ону доордуга эдер берген. Илангыг тудуушкуну ажалдан турар колхозчуларын санын дыка кымырганы таварыгы эвес. Чижээ, Бай-Тайга, Каа-Хем райондарда тудугчуларын саны өрткөн чыл-биле денелерге 2,5 катан, Тес-Хем, Барын-Хемчик, Биң-Хем райондарда ийи катан кымырлаган. Тудууда ажалдан турар колхозчуларын саны областын нитинин чөкө хире кижиге кымырлаган.

Тудугну хемчөөлү көүдөп турбуже ол тудуларын тудуг материалдары-биле өй-шаанда хандырбайн турган. Тос айлар иштинде тудуг майжы белеткөөнүн болган сөөртүрүгү планын чүгө 70—80 хуу күссөдөгөн. Туубу, саман болган чүдөгү бүдүреринин планы барык-ла үндүлген. Оң харазын-биле ам чамдык колхозтарда, илангы Тес-Хем, Сүт-Хөл, Бай-Тайга болган Улуг-Хем райондарда тудуг кылдыр материал чок болуп турар.

Тудуг ажылы шыкш мындыг чугула деректи харысалга чок көрүп турарын дыка хой колхозтарда тудугчу-десатниктерини шуут дүжүргөн Бай-Тайга, Биң-Хем болган Тес-Хем райондарда штаттын едилчилер бар турбуже ол райкукомжар райтудуг калдарынын эргелектеринин амга чедир тым албаанын херешелеп турар. Чөвн-Хемчиктин тудугчуну (тудуг калдарында) өрткөн, Эронде башкы болган Улуг-Хемде белеткелги кижик ажалдан турар. Ол тускай өрткөнлөр тудуг талазы-биле чүгү-да бедирс кижилер болуп турар. Бо болза тудугну шынарнын кудулууну, шынарды хамкытын турарынин күзү тудуг ажылынын тежининин булуңуну чыдаганы болур.

Чөөлөр база багыт ажылааттын турар. Колхозтарда тудуларга ажалдары-биле бо чымын үндүрүп берген 7,7 миллион хире рубль түндүг чөвөлдөн чүгө 4,6 миллион рубль ажылааттынган.

Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Тес-Хем, Эрон райондарда тудуга ажылаар учуруткун чөвөлөрүн херекке албайн турар. Бо районнар бо чымын 9 айларын иштинде чөвөлү шүгүмчүлөк чагыс-даа көвөк албаанар. Бо талазы-биле областын организацилалары бурдуулуун миншир херек. Сөөлү ийи чыл иштинде облүкөмунун шиттири-биле районнардын тудуг калдарынын ийи узда дүжүргөн болган ийи узда катан тургускан. Индык шиттириг түнелеринде тудуг талазы-биле чамдык тускай өрткөнлөргө областан үнүп чоруткан ийикке азы өске албан чедеринде ажалды берилдөөнөр. Колхозчу тудугчуларга техника талазы-биле мергежилди дуулаачы көргүзүпкү дег мынды тускай өрткөнлөргө областын көдө ажыл-агый эргелеринде ам барык-ла чок болган. Колхозчу тудугчуларын мергежил өскөн шык, дуржугалыг мастерлер болган эки организацилалар бар. Индык болза-да ол чорук дүрген, чык өрткөн болган чарам кылдыр тудуг дедир тудугну кол сорулгаалы шиттирээринге тускай өрткөнлөргө кижигин билди херек чок дээрин чугаалабайн турар.

Сөөлү үеде тудуг талазы-биле материалдар, чүдөлөр консультацилар, колхозтар тудуунда хураачыларын дуржулаан эвонг чыратканын турарын улап четес чөвөк кылдыр делгелгенге чогутур. Районнардын болган областын мурнаачы тудугчуларын чөвөлө хураалды кылдыр чыдадырайн турар алганар. Ол чорук тудуг ажылыга база-ла багыт салдарыг болуп турары чү-

